

Migratie

MENSEN OP ZOEK

NAAR BETER

18 Migratie in een breder perspectief
Mensenrechten gelden voor iedereen

22 Vrouwen en migratie
Is migratie genderneutraal?

26 Mensensmokkel in kaart gebracht
"Het is een direct gevolg van het restrictieve migratiebeleid"

30 "Geen cijfers of dossiers, maar gezichten, verhalen en veerkracht"
Een kijkje in een asielzoekerscentrum

32 Hallo België, tot ziens België
Wanneer je elders opnieuw begint

34 Argentijnse immigratie door de jaren
Een boeiend verhaal van kruisbestuiving

38 Vluchten voor het klimaat
Impact van klimaatverandering

40 Als de overheid geen grenzen kent
Voor een eerlijk en humaan migratiebeleid

43 Doordacht
Inspiratie voor de lessen zedenleer

Migratie in een breder perspectief

Mensenrechten gelden voor iedereen

© Ajdin Kamber / Shutterstock.com

De Nederlandse socioloog Hein de Haas wijst erop dat het idee van een 'ongeziene migratiecrisis' historisch onjuist is: in verhouding tot de wereldbevolking blijft het aandeel internationale migranten opvallend stabiel, rond de drie à vier procent

Elke mens heeft recht op waardige levensomstandigheden - ook migranten.

Toch krijgt een vrijzinnig humanistisch perspectief op migratie, waarin menselijke waardigheid centraal staat, vandaag bitter weinig gehoor. Om het dominante, vaak stereotyperende narratief te doorbreken, is het cruciaal om hardnekkige mythen over migratie te ontkrachten - met feiten, cijfers én menselijke verhalen.

Bert Goossens

Superdiversiteit is geen tijdelijke trend die je met een streng migratiebeleid kan tegengaan, maar een blijvende maatschappelijke realiteit: dat vraagt om een doordachte, duurzame aanpak - gestoeld op gelijke rechten, gedeeld burgerschap en ruimte voor ontmoeting

Een analyse met kanttekeningen

Dat migratie leeft in de samenleving valt moeilijk te ontkennen. In De Stemming, het grote onderzoek van VRT NWS en De Standaard in aanloop naar de federale verkiezingen van 2024, werd migratie als hét belangrijkste verkiezingsthema aangeduid.

Van centrumlinks tot uiterst rechts klinkt vandaag een opvallend gelijkaardige analyse: migratie naar België - en bij uitbreiding naar Europa - zou ongezien hoog zijn, vormt een bedreiging voor onze economie en sociale zekerheid, en moet daarom strenger gereguleerd worden.

Bij die analyse horen heel wat kanttekeningen. Voor we die maken, is het onontbeerlijk om eerst helder te zijn over de gebruikte terminologie.

De ene migrant is de andere niet

Het woord 'migrant' wordt vaak als een allesomvattend begrip gebruikt, maar verwijst in werkelijkheid naar heel uiteenlopende situaties. Sommige mensen migreren vrijwillig - om te werken, te studeren of om zich bij

hun gezin te voegen. Anderen zijn gedwongen hun land te verlaten door oorlog, vervolging of uitzichtloze omstandigheden.

Arbeidsmigranten komen vaak op uitnodiging of met een contract. Gezinsmigratie betreft mensen die zich bij een partner of familielid voegen. Internationale studenten vormen een aparte groep: zij migreren tijdelijk voor studies of opleiding, doorgaans met een studentenvisum. Al die vormen vallen onder het bredere kader van reguliere, legale migratie.

Daarnaast zijn er mensen die internationale bescherming zoeken. Zolang hun aanvraag loopt, spreken we van asielzoekers. Wordt hun aanvraag goedgekeurd, dan krijgen zij het statuut van vluchteling, op basis van gegronde vrees voor vervolging - bijvoorbeeld om afkomst, religie, politieke overtuiging of seksuele geaardheid. Niet elke asielzoeker wordt als vluchteling erkend.

Wie niet aan die criteria voldoet, maar wél gevaar loopt door oorlog, foltering of ander onmenselijk geweld, kan het statuut van

subsidiair beschermde krijgen. De daaraan verbonden rechten zijn beperkter, maar het uitgangspunt blijft hetzelfde: menselijk lijden voorkomen en fundamentele rechten beschermen.

Tot slot zijn er mensen zonder wettige verblijfspapieren, soms stigmatiserend als 'illegaal' bestempeld. Taal doet ertoe: labels als 'gelukszoeker' zetten mensen weg in een hokje, terwijl je met een beetje empathie kan erkennen dat geluk nastreven niets verkeerd is.

Belangrijk is om voorbij die categorieën en labels te kijken: achter elke migrant schuilt een mens met eigen motieven en een uniek levensverhaal.

Van alle tijden

Migratie is geen nieuw of uitzonderlijk fenomeen. Mensen trokken al lang voor het ontstaan van moderne grenzen van de ene regio naar de andere: om te handelen, te vluchten voor oorlog of uit nieuwsgierigheid en avontuur. Denk aan de verspreiding van het Romeinse Rijk en de verplaatsing van

© Alexandros Michailidis / Shutterstock.com

Vandaag is migratie meer dan een maatschappelijk fenomeen, het wordt ook ingezet om mensenrechten ter discussie te stellen: internationale mensenrechtenverdragen, ooit bakens van beschaving en solidariteit, worden steeds vaker afgeschilderd als obstakels voor daadkrachtig beleid

volkeren binnen zijn grenzen, aan de Vikingtochten en -nederzettingen in de negende en tiende eeuw, of aan de kolonisatie van Amerika.

In zijn boek *Hoe migratie echt werkt* wijst de Nederlandse socioloog Hein de Haas erop dat het idee van een 'ongeziene migratiecrisis' historisch onjuist is. In verhouding tot de wereldbevolking blijft het aandeel internationale migranten opvallend stabiel: rond de drie à vier procent. Soms is er een kleine piek, bijvoorbeeld door oorlog, maar uiteindelijk stabiliseert het steeds weer.

Vandaag gaat er ook veel aandacht naar vluchtelingen en asielzoekers, terwijl zij slechts een kleine minderheid van alle migranten vormen, ongeveer tien procent. De meeste mensen komen gewoon legaal het Westen binnen. Wat wél veranderd is, is de zichtbaarheid van migratie en de mate waarin die politiek wordt uitgespeeld.

Socioloog Dirk Geldof spreekt in dat verband over 'superdiversiteit': een realiteit waarin niet alleen meer mensen met migratie-roots samenleven, maar waarin ook de onderlinge verschillen in taal, cultuur en levensbeschouwing toenemen. In Brussel worden meer dan honderd talen gesproken, maar ook steden als Vilvoorde, Genk en

Aalst kennen een sterke toename van diversiteit. Superdiversiteit is geen tijdelijke trend die je met een streng migratiebeleid kan tegengaan, maar een blijvende maatschappelijke realiteit. Zoals Dirk Geldof benadrukt, vraagt dat geen 'oplossing' in de klassieke zin, maar een doordachte, duurzame aanpak - gestoeld op gelijke rechten, gedeeld burgerschap en ruimte voor ontmoeting. In plaats van vast te houden aan het achterhaalde ideaal van culturele homogeniteit, moeten we actief werken aan manieren om samen te leven in verschil. Dat proces brengt onvermijdelijk uitdagingen met zich mee, maar ook kansen om onze samenleving rijker en veerkrachtiger te maken.

Economische opbrengst

Een hardnekkige mythe is dat migranten vooral komen om van onze sociale zekerheid te profiteren en zo publieke middelen onder druk zetten. Decennialang onderzoek van Hein de Haas toont het tegendeel: migratie wordt in de praktijk vooral gestuurd door de vraag naar arbeidskrachten.

Migranten dragen in de meeste gevallen meer bij aan de economie dan ze kosten. Ze leveren arbeid, consumeren en vullen tekorten op de arbeidsmarkt aan - cruciaal in vergrijzende samenlevingen met lage geboortecijfers. Jonge arbeidskrachten

zijn onmisbaar om het pensioenstelsel, de zorg, de voedingsindustrie en de logistiek draaiende te houden. Bovendien migreren mensen niet naar landen met de hoogste uitkeringen, maar naar plekken waar ze kansen zien om te werken en vooruit te komen.

Veel migranten maken in hun eerste jaren nauwelijks gebruik van sociale voorzieningen. Wie uit een derde land komt, een land dat geen lid van de Europese Unie is, krijgt vaak pas na jaren - of zelfs helemaal geen - toegang tot sociale rechten. Velen dragen dus via belastingen en bijdragen bij, zonder er meteen voordeel uit te halen.

De Haas benadrukt dat het probleem niet is dat migranten te veel krijgen, maar dat de toegang tot rechten sterk verschilt naargelang statuut en herkomst. De economische impact van migratie hangt vooral af van het gevoerde beleid: toegang tot onderwijs, werk, huisvesting en sociale bescherming bepaalt of migratie slaagt - niet iemands afkomst.

Inclusie loont

Migratie is dus geen fundamenteel probleem, maar een realiteit die beleidsmatig gestuurd moet worden. Een inclusief beleid dat op activering en perspectief inzet, biedt migranten betere kansen én versterkt de samenleving als geheel.

Samenlevingen die openstaan voor nieuwkomers, hebben zich in het verleden vaak veerkrachtiger, innovatiever en economisch sterker getoond: telkens blijkt dat samenleven in diversiteit een bron van vooruitgang kan zijn, mits er in wederzijds respect, gelijke kansen en ontmoeting wordt geïnvesteerd

© Constantin Grigori / Shutterstock.com

Toch krijgt het inzicht dat inclusie loont, in de praktijk niet altijd gehoor. In december 2024 schrapte het extreemrechtse Forza Ninove de subsidies voor Babbelonië, een informele taalklas voor anderstaligen. Volgens de partij wordt taal vanzelf geleerd 'bij de bakker of op het werk'. Taalexperts en vrijwilligers waarschuwen echter dat net zulke laagdrempelige taalmomenten cruciaal zijn voor succesvolle integratie. Zonder die informele contacten wordt integratie bemoeilijkt, waarna de negatieve gevolgen opnieuw worden gebruikt om migranten te stigmatiseren - een vicieuze cirkel die maatschappelijke uitsluiting in stand houdt.

Diezelfde logica zien we op federaal niveau. Met veel tromgeroffel kondigde de regering in de zomer van 2025 nieuwe 'binnenkomstcontroles' aan op treinen, bussen en snelwegparkings, om 'illegale en secundaire migratie' te weren. Critici noemen het vooral politiek signaalbeleid: arbeidsintensief, tijdelijk en zonder aantoonbaar blijvend effect op migratiestromen.

Mensenrechten onder druk

In mei 2025 publiceerden premier Bart De Wever en acht andere Europese regeringsleiders een open brief waarin ze het Europees Hof voor de Rechten van de

Mens oproepen beleidsmakers meer ruimte te geven om criminele migranten uit te wijzen. Het illustreert hoe migratie vandaag meer is dan een maatschappelijk fenomeen: het wordt ook ingezet om mensenrechten ter discussie te stellen en de scheiding der machten - een fundament van de democratische rechtsstaat - onder druk te zetten.

Internationale mensenrechtenverdragen, ooit bakens van beschaving en solidariteit, worden steeds vaker afgeschilderd als obstakels voor daadkrachtig beleid. Mensenrechten worden niet langer gezien als universeel kompas, maar als hinderpaal voor nationale soevereiniteit en 'strengere' migratieregels.

Onverschilligheid wordt genormaliseerd en versterkt. Verhalen over verdronken migranten verdwijnen van de voorpagina; menselijk drama wordt herleid tot cijfers. Zoals het wrange gezegde luidt: "De dood van één mens is een tragedie, de dood van miljoenen slechts een statistiek."

Een bron van vooruitgang

Wie de rechten van de meest kwetsbaren relatieveert, zet de deur open voor een bredere erosie van fundamentele vrijheden. Het gaat hier niet alleen over migratie, maar

over het behoud van basisprincipes die ons allemaal beschermen. Maatregelen die vandaag tegen migranten gericht zijn, worden morgen misschien op andere minderheden of politieke tegenstanders toegepast. De geschiedenis leert dat het afbouwen van rechten zelden stopt bij de eerste groep die wordt geïnviseerd.

Daarom is het belangrijk migratie in een breder perspectief te zien. Samenlevingen die openstaan voor nieuwkomers, hebben zich in het verleden vaak veerkrachtiger, innovatiever en economisch sterker getoond. Van de ambachten en kennis die in de middeleeuwen met migratie meekwamen tot de industriële groei die in de twintigste eeuw mede door arbeidsmigranten mogelijk werd gemaakt - telkens blijkt dat samenleven in diversiteit een bron van vooruitgang kan zijn, mits er in wederzijds respect, gelijke kansen en ontmoeting wordt geïnvesteerd.

De waarde van een mensenleven mag nooit afhangen van nationaliteit, verblijfsstatus of politieke wind. Migratiebeleid mag grenzen stellen, maar nooit aan menselijke waardigheid. Mensenrechten gelden voor iedereen.

Vrouwen en migratie

Is migratie genderneutraal?

© Anas-Mohammed / Shutterstock.com

M Van de migranten die in 2024 in België een verzoek om internationale bescherming indienden, was 66,5 procent een man tegenover 33,5 procent een vrouw: voor sommige landen van herkomst zoals Afghanistan en Palestina ligt het percentage mannen nog veel hoger

Migratie is een constante in alle tijden en culturen. Waar doorgaans minder bij wordt stilgestaan, is het feit dat gender bij migratie een grote rol kan spelen. Naast algemene redenen om te migreren, zijn er ook genderspecifieke motieven. Tevens heeft gender een invloed op bepaalde problemen, kansen, behoeften en risico's die bij migratie komen kijken. Wij verdiepen ons hier in de positie van vrouwen die migreren.

Wendy Serraris

Naast algemene vluchtmotieven zoals oorlog en vervolging zijn er ook motieven die specifiek bij vrouwen voorkomen: vrees voor genitale verminking, gedwongen huwelijk en seksueel of intrafamiliaal geweld zijn daar voorbeelden van

Wortels in het buitenland

Migratie kent verschillende vormen. Bij asielmigratie ontvluchten mensen hun land vanwege gewapende conflicten, vervolging of natuurrampen. Volgmigratie bestaat zowel uit gezinshereniging als gezinsvorming: mensen die hier al wonen laten hun familie of een partner om te huwen naar België komen. Bij arbeidsmigratie verlaten mensen hun land om elders te gaan werken. En dan is er ook nog mensenhandel.

Van de Belgische bevolking is 64 procent Belg met Belgische achtergrond, daarnaast is 22,1 procent Belg met een buitenlandse achtergrond en is 13,8 procent niet-Belg. Dat blijkt uit cijfers van Statbel, het Belgische statistiekbureau, op 1 januari 2025. Meer dan één op de drie inwoners van België of 36 procent heeft dus wortels in het buitenland.

Eveneens bij Statbel vinden we cijfers over de immigratie in 2024. Dat jaar waren er 194.212

personen die naar België immigreerden. Van die immigranten had 11,6 procent de Belgische nationaliteit. De op een na grootste groep betrof Roemenen met 9,7 procent, gevolgd door Fransen met 7,4 procent.

Het aantal vrouwelijke en mannelijke immigranten blijft al een aantal jaar ongeveer fiftyfifty, maar we zien wel dat het aandeel van vrouwen erg varieert naargelang hun land van herkomst. Vanuit Oost-Azië, Latijns-Amerika en Europese landen buiten de Europese Unie komen meer vrouwen dan mannen naar hier, terwijl uit de EU-landen dan weer meer mannen immigreren. Ook tussen de verschillende vormen van migratie zien we verschillen in functie van geslacht. Laten we daar dieper op ingaan.

Internationale bescherming

Migranten die internationale bescherming zoeken, dienen een asielaanvraag in bij de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ). De besissing kan drie uitkomsten hebben.

(1) Men krijgt een vluchtelingenstatus. Die geldt voor vijf jaar en daarna kan men een permanente verblijfsvergunning krijgen.

(2) De vluchtelingenstatus wordt niet toegekend, maar wel een subsidiaire beschermingsstatus omdat terugkeer naar het land van oorsprong gevaarlijk is. Die status geldt voor één jaar, maar kan daarna twee keer met twee jaar worden verlengd en kan dan in een permanente verblijfsvergunning worden omgezet.

(3) De asielaanvraag wordt geweigerd. Bij weigering kan men een tweede aanvraag indienen, maar alleen als men nieuwe elementen kan aanbrengen die de kans op een positieve beslissing vergroten. Er kan daarna ook nog in beroep worden gegaan.

De cijfers van het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (CGVS) voor 2024 vertellen ons dat er 33.146 mensen een eerste asielaanvraag indienden

Volgmigranten zijn overwegend vrouwen: dat komt omdat doorgaans eerst de mannen immigreren en daarna hun vrouw of toekomstige partner laten overkomen; beide vormen van volgmigratie - gezinshereniging en gezinsvorming - plaatsen vrouwen in een afhankelijkheidspositie

en 6.469 een tweede. In dat jaar kregen 15.620 personen een vluchtelingenstatus en 601 een subsidiaire beschermingsstatus. Van 16.542 mensen werd de asielaanvraag geweigerd. De top drie van landen waaruit de asielzoekers in 2024 kwamen, is Palestina, Syrië en Afghanistan.

Van januari tot juni 2025 waren er 14.113 personen die een eerste aanvraag indienden en 3.454 een tweede aanvraag. In die eerste zes maanden van 2025 kregen 15.530 mensen een beslissing over hun asielaanvraag: 4.817 kregen een vluchtelingenstatus, 294 een subsidiaire beschermingsstatus, 9.877 werden geweigerd en bij 542 is nog verder onderzoek nodig.

Over de verhouding tussen mannen en vrouwen die een verzoek om internationale bescherming indienden, zijn er cijfers beschikbaar bij het CGVS. In 2024 was 66,5 procent van de aanvragers een man tegenover 33,5 procent een vrouw. Maar voor sommige landen ligt het percentage man-

nen nog veel hoger. Van de asielzoekers uit Afghanistan was 83,1 procent een man en uit Palestina was dat 81,2 procent.

Van degenen die een positieve beslissing kregen, geeft het CGVS eveneens de man-vrouwverhouding aan: van de personen die in 2024 de vluchtelingenstatus kregen, is 46,9 procent een vrouw en 53,1 procent een man, van degenen die de subsidiaire beschermingsstatus kregen, is 34,9 procent een vrouw en 65,1 procent een man.

Specifieke vluchtmotieven

Naast algemene vluchtmotieven zoals oorlog en vervolging zijn er ook motieven die specifiek bij vrouwen voorkomen. Vrees voor genitale verminking, gedwongen huwelijk en seksueel of intrafamiliaal geweld bijvoorbeeld. Een bijkomende voorwaarde voor erkenning is dan dat de vrouw in haar land van herkomst geen bescherming kan genieten, omdat het land die praktijken tolereert of weigert of niet in staat is om haar te beschermen.

Ook tijdens de asielprocedure krijgen vrouwen met een aantal problemen te maken. Onder vrouwelijke asielzoekers is er meer analfabetisme. Dat zorgt ervoor dat zij minder toegang tot informatie hebben en meer moeite ervaren om een asielverzoek in te dienen.

Daarnaast vluchten vrouwen veelal samen met hun echtgenoot. Ze worden wel apart geïnterviewd, maar doorgaans ziet men hun verhaal eerder als een aanvulling op dat van de man en niet als een op zichzelf staand verhaal. Vrouwen worden tijdens het interview ook vaak vergezeld door hun kinderen, waardoor ze sommige zaken niet willen of kunnen vertellen. Het geslacht van de interviewer kan eveneens een belemmerende factor zijn. Negatieve ervaringen of het feit dat ze nog nooit met een man spraken zonder echtgenoot erbij, kan ervoor zorgen dat de vrouwen feiten verzwijgen of verdraaien. De DVZ en het CGVS proberen vrouwen dan ook zoveel mogelijk door vrouwen te laten interviewen en tolken.

In de opvangcentra ten slotte, waar asielzoekers verblijven tot de procedure is afgerond, doen zich evenzeer problemen voor vrouwen voor. Een gebrek aan privacy creëert een gevoel van onveiligheid. Zeker alleenstaande vrouwen worden effectief regelmatig door mannen lastiggevallen. Vrouwen die met partner en kinderen in een opvangcentrum verblijven, ervaren dan weer vaak een verlies van identiteit, aangezien een groot deel van hun taken en rollen door de medewerkers in het centrum worden overgenomen.

Gezinshereniging en -vorming

Wanneer een persoon immigrereert om zich bij iemand te voegen die wettig in België verblijft, dan hebben we het over volgmigratie. Zowel gezinshereniging als gezinsvorming vallen onder die vorm van migratie.

Uit de meest recente cijfers van Myria, het federaal migratiecentrum, blijkt dat er in 2023 in België 28.579 aanvragen tot gezinshereniging werden ingediend. Er werden dat jaar 26.063 beslissingen genomen, waarvan 76 procent positief en 24 procent negatief. Van die positieve toekenningen was 66 procent voor hereniging met een niet-EU-onderdaan en 34 procent met een Belg of EU-burger.

Volgmigranten zijn overwegend vrouwen. Dat komt omdat doorgaans eerst de mannen immigreren en daarna hun vrouw laten overkomen. Bij gezinsvorming gaat het vaak om mannen die trouwen of willen trouwen met een vrouw uit een ander land, waarna zij bij hem in België komt wonen.

Beide vormen van volgmigratie plaatsen vrouwen in een afhankelijkheidspositie. In de Vreemdelingenwet wordt voor gezinshereniging een controleperiode van drie jaar voorzien. Het familielid dat nakomt, vaak dus de vrouw, krijgt een verblijfsvergunning voor drie jaar. In die periode worden er controles uitgevoerd door de lokale politie die verslag bij de DVZ uitbrengt. Pas daarna krijgt men een verblijfsvergunning van onbepaalde duur. Dat betekent dat de vrouw die eerste drie jaar voor haar verblijfsstatus volledig afhankelijk is van haar man. Als die bijvoorbeeld wil scheiden of zelf niet langer in België mag blijven, dan vervalt ook de verblijfsvergunning van de vrouw. Die afhankelijkheid wordt bovendien vaak nog versterkt doordat de vrouw

in België dikwijls ook sociaal geïsoleerd en economisch afhankelijk van haar man is. Er ontstaat dus vanzelf een ongelijke machtsrelatie in het huwelijk, wat tot machtsmisbruik kan leiden - denk maar aan intrafamiliaal geweld, verbod om te werken, enzovoort. Die afhankelijke positie geldt zeker voor vrouwen die een partner in België vervoegen die geen EU-onderdaan is. Vrouwen van wie de partner een Belg of een EU-burger is, kunnen in sommige gevallen wel een persoonlijk verblijfsrecht krijgen.

Ook bij gezinsvorming zien we dezelfde afhankelijkheidspositie. Een extra risico ligt hier mogelijk in de reden waarom een huwelijk wordt gesloten. In sommige gevallen gaat het om witte mannen die een buitenlandse vrouw uitkiezen die letterlijk als koopwaar in een catalogus wordt aangeboden, met allerlei seksistische en genderstereotiepe omschrijvingen als sensueel, gehoorzaam, volzaam... om nog maar van de foto's te zwijgen. Dergelijke mannen verwachten een huis- en seksslavin en gedragen zich daar ook naar eens de vrouw in België is. Gezien de afhankelijkheidspositie waarin zo'n vrouw zich bevindt, heeft ze daar weinig verweer tegen.

Economische migratie

Mensen van buiten de Europese Unie kunnen alleen als arbeidsmigrant in België komen werken als onderzoek uitwijst dat een Belgische werkgever binnen een redelijke termijn geen werkrachten zal vinden op de eigen arbeidsmarkt of op de arbeidsmarkt van de Europese Economische Ruimte (EU-lidstaten, Noorwegen, IJsland, Liechtenstein en Zwitserland). Dat lijkt meer en meer het geval te zijn, want in 2023 kregen bijna 16.700 niet-EU'ers een vergunning om in België te komen werken, 53 procent meer dan de jaren voordien.

Een aantal beroepscategorieën is vrijgesteld van dat arbeidsmarktonderzoek, vooral in het geval van hoogopgeleide functies en knelpuntberoepen. Het gaat om beroepen die echter vaak door mannen worden uitgeoefend. Een logisch gevolg is dan ook dat er meer mannelijke arbeidsmigranten zijn, met een uitzondering in de medische sector.

Huishoudelijk werk is niet als een knelpuntberoep omschreven en dat is net een

beroep waarin veel vrouwen zonder papieren tewerkgesteld zijn. Het gevolg is dat het vaak om clandestiene arbeid gaat, waarbij de arbeidsters geen arbeidsovereenkomst noch sociale zekerheid hebben. Dat maakt het voor hen moeilijk om een regularisatie te krijgen, want een van de voorwaarden daartoe is dat ze een arbeidscontract kunnen voorleggen. Het systeem houdt zichzelf in stand: door de vele clandestiene vrouwelijke migranten in de huishoudelijke sector is er geen economische noodzaak om huishoudelijke hulp als een knelpuntberoep te erkennen.

Slachtoffers van mensenhandel

Ook bij mensenhandel zien we dat de migranten een overwegend vrouwelijk profiel hebben. Doordat vrouwen in hun land van herkomst dikwijls minder kansen op onderwijs en op de arbeidsmarkt hebben en er met discriminatie en ongelijkheid te maken krijgen, zijn ze vatbaarder voor mensenhandel. In dossiers rond mensenhandel is seksuele uitbuiting nog steeds het meest voorkomend, maar ook economische uitbuiting neemt toe.

Een vraag die daarbij rijst, is of de vrouwen die naar hier komen op voorhand weten in welke situatie ze zullen terechtkomen. Het stereotiepe slachtofferbeeld blijkt niet altijd te kloppen. Soms weten vrouwen maar al te goed dat ze in de prostitutie zullen worden tewerkgesteld of dat ze arbeid zullen moeten verrichten aan een loon dat onder het minimum ligt - zonder daarom de werkomstandigheden echt op voorhand te kennen. Toch kiezen sommigen daar vrijwillig voor, omdat de voorwaarden nog steeds beter zijn dan die in hun thuisland.

Slachtoffers van mensenhandel kunnen bescherming krijgen als ze meewerken met de overheden om de daders te vatten en te berechten. Echter, angst voor vergeldingen uit het milieu of het feit dat ze zich geen slachtoffer voelen, zorgt er vaak voor dat er geen klacht wordt ingediend. Uit cijfers van FOD Justitie blijkt dat er zich jaarlijks in België zo'n 1.500 slachtoffers van mensenhandel bij gespecialiseerde opvangcentra melden. Maar velen blijven onder de radar. Schattingen doen vermoeden dat er in ons land elk jaar ongeveer 11.000 mensen slachtoffer van mensenhandel zijn.

Mensensmokkel in kaart gebracht

“Het is een direct gevolg van het restrictieve migratiebeleid”

© Sean Aidan Calderbank / Shutterstock.com

W

“Mensensmokkel zal afnemen zodra mensen een andere, veilige weg hebben. Zolang we muren bouwen i.p.v. bruggen, blijft er een markt voor illegale oversteek. En die markt is mee gecreëerd door een wereld die de ene mens mobiliteit gunt en de andere niet.”

at drijft mensen om hun toevlucht te nemen tot mensensmokkel? We steken ons licht op bij een voormalige antiterreurspecialist en expert in internationale misdrijven - gezien de gevoeligheid van de materie spreekt hij anoniem, maar de identiteit van de geïnterviewde is bekend bij de redactie. Met een achtergrond als historicus belandde hij onverwacht in een internationale carrière van veiligheid en justitie. Een gesprek over de rauwe realiteit van mensensmokkel: georganiseerd, winstgevend én meedogenloos.

Valerie Meyvaert

“Mensensmokkel gaat over het illegaal vervoeren van mensen van punt A naar punt B, vaak op hun eigen initiatief. Mensenhandel daarentegen draait om uitbuiting: mensen worden verplaatst met het doel hen te gebruiken voor prostitutie, bedelarij of andere vormen van dwangarbeid.”

Wat is het verschil tussen mensensmokkel en mensenhandel?

Mensensmokkel gaat over het illegaal vervoeren van mensen van punt A naar punt B, vaak op hun eigen initiatief. Mensenhandel daarentegen draait om uitbuiting: mensen worden verplaatst met het doel hen te gebruiken voor prostitutie, bedelarij of andere vormen van dwangarbeid. Dat zijn fundamenteel verschillende misdrijven met elk hun eigen wetgeving.

Mensensmokkel valt onder de vreemdelingenwetgeving; mensenhandel onder het strafwetboek. Dat onderscheid is cruciaal, omdat de beleidsmatige en juridische aanpak daarvan sterk verschillend is.

Heb je beroepsmatig met beide fenomenen te maken gehad?

In de loop van mijn carrière heb ik meerdere keren van dichtbij kennisgemaakt met mensensmokkel. Niet zozeer met mensenhandel, wat dus iets anders is, maar wel met het fenomeen van illegale overbrengingen van mensen, met name via België. Ons land functioneert als een soort transitland binnen een veel breder netwerk. Mensensmokkel is niet zomaar een verzameling van losse kleine acties; het is een grootschalige economische activiteit, waarin allerlei actoren - van kleine tussenpersonen tot internationale bendes - een rol spelen.

Ik kreeg zicht op tientallen grootschalige dossiers. België is een draaischijf voor men-

sensmokkel, een verplichte doorgang, vooral via onze havens en infrastructuur. Denk aan Zeebrugge en onze weginfrastructuur, waarbij mensen letterlijk als vracht worden behandeld.

Een van de dossiers die me altijd zijn bijgebleven, is dat van *Operation Melrose*. Daar werden 39 Vietnamezen dood aangetroffen in een koelcontainer in het Engelse Essex. Wat vaak onderbelicht blijft, is dat al die mensen via België zijn gepasseerd. Het illustreert hoe internationaal vertakt en complex zulke operaties zijn. Mensensmokkel stopt niet aan grenzen; het is per definitie een grensoverschrijdend fenomeen.

Waarom is mensensmokkel vandaag zo'n groot probleem geworden?

Mensensmokkel is geen losstaand fenomeen, het is een direct gevolg van het restrictieve migratiebeleid van Europese staten. De legale migratiemogelijkheden zijn de afgelopen decennia steeds beperkter geworden: visumaanvragen worden systematisch geweigerd, humanitaire corridors zijn vaak ontoereikend of tijdelijk, zelfs familiehereniging is een bureaucratische en langdurige procedure geworden. Mensen in nood of op zoek naar een beter leven blijven dus achter met weinig tot geen legale opties. Het is alsof je iemand uit het water haalt, maar dan meteen het reddingsvest afneemt. Wie geen legale deuren open vindt, gaat vanzelf op zoek naar andere manieren om te bewegen.

Het beleid creëert onbedoeld een markt voor smokkelnetwerken. Die netwerken ontstaan niet zomaar, maar spelen in op een reële vraag. Ze voorzien in een 'dienst' die niet door legale kanalen wordt aangeboden, en daarom zijn ze lucratief en hardnekkig. Ze zijn onderdeel van een wereldwijde economie, met allerlei schakels die zich elk specialiseren: van rekruteerders in de landen van herkomst over gidsen en koeriers onderweg tot corrupte functionarissen die grenscontroles omzeilen.

Met andere woorden, we lokken mensensmokkel zelf uit?

In zekere zin wel. Wanneer mensen geen toegang tot officiële migratiekanalen hebben, zoeken ze alternatieven. Dat is geen keuze uit gemak, maar uit noodzaak. En in die leemte ontstaan netwerken van tussenpersonen: sommigen zijn gewetenloos en uit op winst, anderen doen het meer uit noodzaak of vanuit solidariteit.

Het zijn niet per se James Bond-schurken met zware wapens, maar vaak gewone mensen uit de eigen gemeenschap die proberen te helpen waar staten falen. Natuurlijk zijn er ook criminele netwerken die mensensmokkel misbruiken om maximale winst te behalen zonder rekening te houden met mensenlevens. Maar het is belangrijk het onderscheid te maken tussen het fenomeen en de actoren binnen dat fenomeen.

Maar er zijn toch wel degelijk netwerken die misbruik van mensen maken?

Zeker, er zijn schrijnende gevallen van uitbuiting, geweld en mensenhandel. Daar moeten we niet naïef in zijn. Die criminaliteit is verwerpelijk en moet keihard bestreden worden. Cruciaal is het onderscheid te maken tussen mensenhandel en mensensmokkel. Mensenhandel impliceert uitbuiting: seksueel, economisch of anderszins. Mensensmokkel daarentegen betreft meestal een betaalde dienst om een grens over te steken. Die grens is niet altijd even duidelijk in de praktijk, maar juridisch en moreel maakt het veel uit.

Dat verschil is ook belangrijk voor de migranten zelf. Wie slachtoffer is van mensenhandel heeft recht op bescherming en opvang, terwijl wie gebruikmaakt van smokkelnetwerken juridisch vaak als illegaal wordt bestempeld. Dat nuanceverschil wordt in het publieke debat vaak gemist, waardoor het beleid en de aanpak tekortschieten.

Toch bereiken ons telkens weer berichten over dodelijke drama's. Moeten we dan niet strenger optreden tegen die smokkelnetwerken?

De vraag die we ons hier moeten stellen, is: hoe doe je dat zonder de migranten zelf te criminaliseren? Nu wordt iedereen die betrokken is bij migratie buiten het systeem vaak over één kam geschooren, zowel de mensensmokkelaar als de gesmokkelde. Repressie zonder alternatief maakt de situatie alleen maar gevaarlijker.

Als je routes sluit, verdwijnen ze niet; ze worden omgeleid, vaak met meer risico's en hogere kosten. Dat betekent meer dodelijke slachtoffers, zoals verstikkingsdoden in vrachtwagens of verdrinking in kleine boten, want mensen kiezen voor die gevaarlijkere manieren. We zijn hier eigenlijk aan het dweilen met de kraan open.

Wat drijft mensen tot zo'n risico's?

Heel simpel, uitzicht op een beter leven, zou ik denken. Dat kan economische voor-

uitgang zijn, maar ook veiligheid, toekomst voor de kinderen of gewoon menselijke waardigheid. De ongelijkheid in de wereld is enorm. Terwijl Europese burgers zonder problemen intercontinentaal reizen, zit voor veel mensen zelfs het aanvragen van een visum er niet in. Ze weten dat het gevaarlijk is, maar ze hebben niets te verliezen.

Het is ook belangrijk om te begrijpen dat migratie niet alleen over geld gaat. Vaak vluchten mensen voor oorlog, onderdrukking, geweld of onleefbare omstandigheden. Hun verhaal is geen criminaliteit, het is overleven.

Sommige stemmen zeggen dat we streng moeten zijn om mensen af te schrikken. Wat is je mening daarover?

Die logica, de zogenoemde *deterrence strategy* of afschrikingsstrategie, is niet alleen onethisch, maar ook inefficiënt. Mensen die vluchten voor oorlog, vervolging of diepe armoede, laten zich niet door hekken of pushbacks afschrikken. Integendeel, het leidt vaak tot meer afhankelijkheid van

"We investeren miljarden in grensbewaking en detentie, maar aarzelen om te investeren in opvangstructuren of taalonderwijs. Laten we niet vergeten: migratie is geen nieuw fenomeen. Europa is gebouwd door migratie, in tijden van nood én in tijden van groei."

© David Peinado Romero / Shutterstock.com

“Een beleid dat migratie als bedreiging ziet, creëert vaak net spanningen. Een menswaardig beleid kan migratie integraal benaderen, met aandacht voor mensenrechten én maatschappelijke integratie.”

smokkelnetwerken, want legale alternatieven ontbreken.

De enige humane én effectieve oplossing is legale toegang voorzien, procedures versnellen en investeren in opvang én integratie. Het is kortzichtig om alleen op afschrikking te focussen, zonder naar de onderliggende oorzaken te kijken. Helaas schijnt het maatschappelijke draagvlak daarvoor vaak te ontbreken.

Maar hoe verzoen je dat met de draagkracht van samenlevingen?

Dat is een terechte vraag. Er moet uiteraard aandacht voor opvangcapaciteit, huisvesting en sociale cohesie zijn. Maar draagkracht is ook een kwestie van politieke wil en beleidskeuzen.

We investeren miljarden in grensbewaking en detentie, maar aarzelen om te investeren in opvangstructuren of taalonderwijs. En laten we niet vergeten: migratie is geen nieuw fenomeen. Europa is gebouwd door migratie, in tijden van nood én in tijden van groei.

Een beleid dat migratie als bedreiging ziet, creëert vaak net spanningen. Een menswaardig beleid kan migratie integraal

benaderen, met aandacht voor mensenrechten én maatschappelijke integratie.

Wat met de rol van internationale organisaties en wetgeving?

Internationaal zijn er duidelijke kaders: het Vluchtelingenverdrag, mensenrechtenverdragen en het VN-Migratiepact. Maar veel staten respecteren die niet consequent. Europa wringt zich vaak in bochten om zijn verplichtingen te omzeilen. De samenwerking met derde landen, denk aan Libië of Tunesië, is een ethisch mijnenveld.

Daar worden mensen in kampen opgesloten, mishandeld of zonder procedure teruggestuurd. Dat is niet alleen onmenselijk, het is ook illegaal volgens het internationale recht. Het Europese beleid werkt zo deels mee aan mensenrechtenschendingen.

Waarom lijken mensen daar zo weinig van te weten of om te geven?

De publieke opinie wordt sterk gestuurd door framing: termen als ‘crisis’, ‘invasie’ en ‘illegaal’ worden gretig gebruikt, zonder context. Dat leidt tot angst en simplificatie. Wie solidariteit uitspreekt, krijgt vaak het verwijt naïef te zijn.

Maar echte naïviteit is denken dat je een complex mondiaal fenomeen kan oplossen met hekken en wetten alleen. We moeten erkennen dat migratie een onderdeel van onze wereld is, met mensen die recht hebben op veiligheid en waardigheid.

Wat moet er dan veranderen?

We moeten het narratief bijstellen. Stop met spreken over ‘probleemmigranten’ en begin te spreken over mensen, met verhalen en rechten. Er moeten veilige en legale migratieroutes komen, gekoppeld aan eerlijkere handelsverhoudingen en duurzame ontwikkelingssamenwerking.

In Europa moeten we erkennen dat migratie niet verdwijnt, maar wel beheersbaar en rechtvaardig kan worden georganiseerd. Dat vraagt moed, politieke visie en solidariteit.

En wat met mensensmokkel?

Mensensmokkel zal afnemen zodra mensen een andere, veilige weg hebben. Zolang we muren bouwen in plaats van bruggen, blijft er een markt voor illegale oversteek. En die markt is mee gecreëerd door een wereld die de ene mens mobiliteit gunt en de andere niet.

“Geen cijfers of dossiers, maar gezichten, verhalen en veerkracht”

Een kijkje in een asielzoekerscentrum

© Dimitri De Smet

In het opvangcentrum voor asielzoekers in Ronse: “Elk van hen heeft een uniek verhaal, maar ze delen allemaal dezelfde hoop op een betere toekomst. Die hoop is vaak het enige wat hen nog drijft.”

We dalen de Kruisstraat in Ronse af. Bovenaan de weg kan je de hele stad zien liggen, aan de voet van de helling vinden we het opvangcentrum voor asielzoekers in het voormalige zorghotel Prinsenhof. We ontmoeten er begeleider procedure Alex Kesteloot, integratiemedewerker Daphnée Blomme en centrummanager Erwin Temmerman van Rode Kruis Vlaanderen. Wat volgt is een gesprek over het reilen en zeilen in het centrum.

Dimitri De Smet

Wat is de rol van het Rode Kruis bij de opvang van mensen die asiel aanvragen?

Sinds 1989 verzorgt Rode Kruis Vlaanderen, op vraag van Fedasil, een deel van de opvang van mensen die internationale bescherming aanvragen. We werken binnen een wettelijk kader, maar zijn onafhankelijk. Onze vrijheid zit in de manier waarop we de opvang organiseren: bed, bad, brood én begeleiding.

Hoe verloopt het samenleven in zo'n diverse gemeenschap?

We leven hier momenteel met 29 nationaliteiten, elk met hun eigen cultuur, gewoonten en tradities. Samenleven is niet altijd vanzelfsprekend. Daarom hanteren we een huishoudreglement dat structuur biedt en duidelijkheid schept. Het helpt conflicten te vermijden en geeft bewoners een houvast in een periode van grote onzekerheid. We proberen ook actief te bemiddelen wanneer er spanningen ontstaan en zetten in op dialoog en respect.

Wat houdt die onzekerheid in?

De mensen die hier verblijven hebben een verzoek om internationale bescherming ingediend. Tijdens de procedure leven ze in onzekerheid: mogen ze blijven of niet? Die periode kan lang duren en veroorzaakt veel stress. Wij proberen veiligheid en duidelijkheid te bieden, onder meer via begeleiding door een multidisciplinair team. We merken dat die mentale rust essentieel is om überhaupt aan een goede integratie te kunnen beginnen.

Hoe ondersteunt het centrum de bewoners bij hun procedure?

Onze collega's van de procedureafdeling volgen dossiers op, informeren bewoners over hun rechten en plichten, en begeleiden hen bij een eventuele transfer of verhuis naar een privéadres. We zijn ook de brug naar de stad, bijvoorbeeld voor het verkrijgen van de 'oranje kaart', een bewijs van legaal verblijf dat nodig is om te mogen werken. We zorgen ervoor dat bewoners weten wat hen te wachten staat en dat ze hun afspraken nakomen.

Is het hier een open of gesloten centrum?

Het is een open centrum. Bewoners mogen vrij komen en gaan. Sommigen kiezen ervoor om zelfstandig te wonen, bijvoorbeeld bij familie. Wie werkt, draagt financieel bij aan de opvangkosten. We bieden materiële hulp, geen leefloon; dat is een misverstand dat we vaak horen. Integendeel, we stimuleren werk als

sleutel tot integratie. Dat is niet altijd makkelijk, vaak zijn hun diploma's niet geldig of beheersen ze de taal nog niet voldoende. Maar we zien dat het gevoel van autonomie veel doet voor het zelfvertrouwen van onze bewoners.

Welke rol spelen onderwijs en werk in het centrum?

School, vorming en tewerkstelling nemen een belangrijke plaats in. Alle 79 kinderen hier aanwezig zijn schoolplichtig en worden ingeschreven zodra ze hier aankomen. Volwassenen worden gescreend en kunnen vervolgens les volgen bij Ligo (centra voor basiseducatie), CVO (centra voor volwassenenonderwijs) of Kisp (volwassenenonderwijs). Wekelijks is er ook Nederlandse les in het centrum. Tewerkstelling is eveneens van belang, al zijn diploma's vaak niet erkend en is de taal een barrière. Toch merken we bij onze mensen een sterke motivatie om te werken en bij te dragen. Werk is niet alleen een economische factor, maar ook een manier om zin te geven aan het dagelijkse leven.

Hoe wordt medische en psychosociale zorg georganiseerd?

Er zijn verpleegkundigen en huisartsen die het medische luik opvolgen. Voor psychosociale ondersteuning zijn er de collega's die gesprekken met bewoners voeren. Indien nodig schakelen we een psycholoog of psychiater in, soms met tolk. We proberen mensen mentaal te ondersteunen in hun moeilijke en onzekere situatie. De verhalen die ze meedragen zijn vaak zwaar en het is onze taak om hen daarin te begeleiden. We zien ook hoe belangrijk het is om trauma's te erkennen en niet te minimaliseren.

Worden er ook groepsactiviteiten georganiseerd?

Het groepsgebeuren in het centrum zorgt voor het beter samenleven, veiligheid en zinvolle tijdsbesteding. De activiteiten vinden plaats op woensdagnamiddag, 's avonds en in het weekend. Bewoners mogen zelf voorstellen doen en ook zelf organiseren. Dat bevordert de participatie en verbondenheid. We voorzien ook wel eens culturele activiteiten rond ramadan, sinterklaas of kerst om elkaars tradities te leren kennen. Of bewoners bereiden en delen gerechten uit hun land van herkomst. Die momenten van verbinding zijn cruciaal om de muren tussen mensen af te breken.

Hoe verloopt de integratie in de buurt?

We zetten steeds in op openheid en dialoog. De opendeurdagen die we organiseren zijn daar een belangrijk onderdeel van. We werken samen met de stad, bijvoorbeeld inzake crisisopvang. We hebben drie kamers ter beschikking voor mensen in noodsituaties zoals bij huiselijk geweld of woningbrand. Dat heeft het beeld van ons centrum positief beïnvloed. Belgische bewoners delen dan het centrum met mensen die een asielaanvraag deden en dat verloopt verrassend vlot. Het is een mooi voorbeeld van hoe samenleven kan werken als er vertrouwen is.

Hoe is de relatie met de lokale stadsdiensten?

We hebben een goede verstandhouding met politie, scholen en ziekenhuizen. Bij incidenten doen we soms een beroep op de politie, want we hebben geen eigen bewakingsdienst. Met 210 mensen samenleven in een gebouw is niet voor de hand liggend en dan is veiligheid cruciaal. Open communicatie is de sleutel. We proberen met zoveel mogelijk partners samen te werken om de integratie en werking te versterken. Ook met organisaties zoals VDAB (tewerkstellingsdienst), KOPA (begeleiding naar duurzame tewerkstelling) en SAAMO (maatschappelijk opbouwwerk) is er een nauwe samenwerking.

Welke nationaliteiten zijn momenteel het sterkst vertegenwoordigd?

Het gaat vaak over conflictgebieden. Tot voor kort waren er veel Syriërs, nu zien we meer mensen uit Palestina, Somalië, Eritrea, Irak, Ivoorkust en Afghanistan. Elk van hen heeft een uniek verhaal, maar ze delen allemaal dezelfde hoop op een betere toekomst. Die hoop is vaak het enige wat hen nog drijft.

Wat wil je zeggen tegen mensen die nog nooit een vluchteling hebben ontmoet?

Kom eens langs. Vluchtelingen zijn mensen zoals jij en ik, met dezelfde dromen: veiligheid, een goede toekomst voor hun kinderen, en verlangen naar een beter leven. Overal ter wereld zijn mensen op zoek naar hetzelfde. Een ontmoeting maakt van een abstract begrip een menselijk verhaal. Wie hier binnenstapt, ziet geen cijfers of dossiers, maar gezichten, verhalen en veerkracht.

Hallo België, tot ziens België

Wanneer je elders opnieuw begint

W

aarom trekken sommige landgenoten weg uit België, terwijl anderen ons land net wel aantrekkelijk vinden? We zoeken het uit bij Suzanne die hier vanuit Zuid-Afrika terecht kwam en bij Jacques die naar Spanje emigreerde. Beiden lieten het leven dat ze in hun thuisland hadden op een bepaald moment achter zich en begonnen elders opnieuw. Elk met hun eigen motieven en hun eigen verhaal.

Veerle Magits

Suzanne: "Ik heb liefde, stabiliteit en een toekomst gevonden."

Suzanne, je gaf je leven een andere wending. Waarom deed je dat?

Als kind was mijn thuissituatie helaas niet zo gemakkelijk. Ik was zestien toen ik de beslissing nam om na mijn achttiende te vertrekken. Het idee was om verder weg van huis te gaan studeren, maar dan kwam de mogelijkheid op mijn pad om als au pair te werken. Meteen na het behalen van mijn diploma op mijn achttiende stapte ik op het vliegtuig om mijn toekomst tegemoet te vlie-

gen, mezelf te ontdekken en mijn plek in de wereld te vinden. Ik koos voor Nederland, vooral omdat er op taalvlak veel overeenkomsten met het Afrikaans zijn, hoewel ik op dat moment nog geen Nederlands sprak.

Hoe kwam je dan in België terecht?

Na een jaar in Nederland voelde ik me nog niet klaar om naar Zuid-Afrika terug te keren, maar ik was ook nog niet helemaal op 'mijn' plek aangeland. Daarom besloot

ik de stap richting België te zetten. Het leek me een mooi land met veel verschillende culturen op een kleine oppervlakte en de taal was gelijkaardig.

Ervaar je grote cultuurverschillen?

Het leven in Zuid-Afrika is rustiger. De dagen zijn er langer en de mensen minder gehaast. In België ervaar ik veel stress en druk, en dat was in het begin best even aanpassen. Ik mis vooral de spontaniteit en gastvrijheid die in Zuid-Afrika zo vanzelfsprekend zijn. Maar ik waardeer dan weer de schoonheid, de cultuur en de veiligheid die België te bieden heeft.

Welke traditie heb je meegebracht naar je nieuwe thuis?

De 'braaicultuur'. Ik barbecue op z'n Zuid-Afrikaans, met alles erop en eraan. Daarnaast staat mijn deur altijd voor iedereen open. We hebben meestal veel mensen over de vloer om samen te eten, te praten en te lachen, net zoals ik dat in Zuid-Afrika gewend was.

Wat was de grootste aanpassing?

De stressvolle levensstijl in België en de gejaagdheid om me heen. Ik was die rush helemaal niet gewoon. Ook was het even wennen om rechts te rijden in plaats van links.

Wat mis je het meest dat je vooraf misschien niet had verwacht?

Ik mis de zon, de warmte, het strand en de zee. Ik mis mijn grootvaders boerderij, mijn 'veilige haven' als kind. Ik mis de plek, de mensen ginds en de vrijheid om op blote voeten te lopen - vooral voor mijn kinderen. Ik zou het prachtig vinden als zij dat ook mogen meemaken.

Zou je ooit willen terugkeren?

Zowat tien maanden na mijn aankomst in België leerde ik mijn man kennen. Hij is de

reden dat ik hier ben blijven hangen, want dat was nooit het plan. We praten er soms over om terug te keren, maar of we het werkelijk zullen doen, weten we nog niet. We willen onze kinderen de best mogelijke toekomst geven. Gezien de onveiligheid en de dure medische zorg in Zuid-Afrika is ons leven in België op dit moment stabiel en veiliger.

Wat is het opmerkelijkste dat je op je nieuwe woonplek hebt geleerd?

Ik heb geleerd om op eigen benen te staan,

om te vechten voor mijn plek en voor wat ik wil. Maar ook om nooit te snel op te geven en te bouwen op de mensen om me heen. Ik ben vooral dankbaar voor mijn man, met wie ik samen door de moeilijkste periodes ben gegaan. Toen we samen kinderen kregen, besepte ik pas hoe groot de stap was die ik had gezet. Ik ben weggegaan om mijn verleden te ontvluchten en op mijn pad heb ik liefde, stabiliteit en een toekomst gevonden.

Jacques, je besloot je leven een andere wending te geven. Waarom?

Telkens ik met vakantie ging, dacht ik: ik wil in een land wonen waar de zon altijd schijnt. Een reis naar de Caraïben zo'n twintig jaar geleden prikkelde dat idee nog meer. Ik was toen vijfendertig. Door een samenloop van omstandigheden, een burn-out, een partner die zo'n verhuis ook zag zitten, kreeg die gedachte de jaren nadien steeds concreter vorm.

Wanneer trok je dan weg uit België? En vanwaar je keuze voor Spanje?

In 2013 kochten mijn toenmalige partner en ik een vierkantshoeve in het zuiden van Spanje die we tot een B&B verbouwden. Het klimaat trok ons uiteraard aan, maar ook de Spaanse cultuur en de zuiderse mentaliteit.

Ervaar je grote cultuurverschillen?

Bij het eerste contact zijn Spanjaarden veel toegankelijker dan Belgen. Ze praten open en vlot, wat fijn is als je zo sociaal bent als ik. Echt bevriend worden of in hun familie opgenomen worden daarentegen, verloopt dan weer wat stroever en vraagt tijd. Spanjaarden nodigen mensen ook minder snel bij hen thuis uit voor een aperitief of een etentje. Ze spreken liever buitenshuis af en dan nog eerder voor een lunch dan voor een diner. Misschien heeft dat ook te maken met het feit dat ze kleiner wonen en vooral buiten leven.

Welke traditie heb je meegenomen naar je nieuwe thuis?

Niets speciaals in feite, maar het late uur waarop hier 's avonds wordt gegeten, rond 22 à 23 uur, ben ik na al die jaren nog niet gewoon.

Jacques: "Ik ben minder materialistisch geworden."

Was dat de grootste aanpassing? Of waren er nog?

De Spaanse siësta. Tussen 14 en 17 à 18 uur moet je hier niet gaan winkelen of iets van administratie willen regelen. De winkels zijn dan gesloten en de administratieve diensten zijn alleen in de voormiddag open.

Ook het gezondheidssysteem vergde een aanpassing. Elke inwoner krijgt hier een huisarts toegewezen, je kan dus niet vrij een dokter kiezen. Wanneer je om een of andere reden niet tevreden bent, kan je wel om een andere vragen, maar ook die krijg je toegewezen. Heb je een specialist nodig, dan is dat op doorverwijzing van je huisarts en steeds naar een publiek ziekenhuis. Wil je zelf een specialist kiezen, dan moet je een aparte verzekering betalen om in een privéziekenhuis terecht te kunnen.

Wat mis je het meest dat je vooraf niet had verwacht?

Toch wel de frietjes van de frietkraam. Dat is de eerste stop die ik maak wanneer ik in België ben.

Zou je ooit willen terugkomen?

Soms denk ik er wel eens aan om voor een tijdje terug te keren. Dat is dan vooral uit nieuwsgierigheid, om te zien hoe het zou zijn. Maar zolang ik mijn dieren heb - een paard, zeven honden, drie katten, een kip en twee schapen - lukt dat sowieso niet. Definitief terugkeren zit er niet meteen in, ik zou het klimaat, de zee en de stranden te veel missen.

Wat is het opmerkelijkste dat je op je nieuwe woonplek hebt geleerd?

Ik heb de afgelopen jaren ontdekt dat het leven meer is dan hard werken alleen en ik ben ook minder materialistisch geworden. Het moeten presteren, met alles mee zijn, de hele administratieve rompslomp ... dat zorgde voor enorm veel druk. Hier in Spanje doe je de dingen meer op je eigen manier en ritme. Ik heb nog geen spijt gehad van mijn keuze om hier te komen wonen.

Argentijnse immigratie door de jaren

Een boeiend verhaal van kruisbestuiving

© Luis War / Shutterstock.com

De Argentijnse tango is een mooi voorbeeld van hoe culturele kruisbestuiving tot prachtige kunst kan leiden: in de muziek zijn invloeden uit tal van andere landen te vinden, in de melancholische klanken klinkt heimwee naar het thuisland door

Toen ik in 2010 voor mijn studies naar Argentinië verhuisde, leerde ik Argentijnen met verrassende achternamen kennen. Ook al is het een Spaanssprekend land, namen als Ronconi, Kancepolski, Timmerman, Reimers of Cohen zijn er geen uitzonderingen. Dat heeft met het rijke migratieverleden van het land te maken. Reden genoeg om de geschiedenis in te duiken en het fascinerende migratieverhaal van Argentinië te vertellen.

Dietlinde Wouters

Voor Europeanen die in de tweede helft van de negentiende eeuw hun geluk elders wilden beproeven, was Argentinië een populaire keuze: het land was dunbevolkt en de regering trok Europese migranten aan om het grondgebied te bevolken en de economie te stimuleren

Eerste migratiegolf

In de Argentijnse geschiedenis spreekt men vanaf 1850 van verschillende migratiegolven. De eerste migratiegolf vond plaats van 1850 tot 1918 en bestond vooral uit Europese migranten. De grootste groep kwam uit Italië, daarnaast waren er ook migranten uit Spanje, Duitsland, Frankrijk, Rusland, Polen en uit Joodse gemeenschappen uit Oost-Europa. De meesten waren op de vlucht voor economische of politieke instabiliteit in hun land van herkomst. Veel Italianen kwamen bijvoorbeeld uit arme, landelijke gebieden uit het zuiden van Italië waar in die tijd veel werkloosheid heerste.

Waarom Argentinië?

Voor Europeanen die in de tweede helft van de negentiende eeuw hun geluk elders wilden beproeven, waren de Verenigde Staten een gedroomde bestemming. Toch was Argentinië ook een populaire keuze.

Argentinië was in die periode dunbevolkt, daarom probeerde de regering Europese migranten aan te trekken om het land te bevolken en de economie te stimuleren. Het stond zelfs in de grondwet: Europese migranten die bereid waren om mee te werken aan de economische ontwikkeling van Argentinië, mocht men de toegang tot het land niet ontzeggen. Er werden programma's opgezet om de reiskosten van arbeiders voor te schieten.

Argentinië was in volle ontwikkeling en de Europese arbeiders pasten mooi in dat plaatje. Ze werden ingezet als werkrachten in de bouw, landbouw, industrie, haven, spoorweguitbouw enzovoort.

Dat Argentinië een Spaanssprekend land is, was daarnaast ook een voordeel voor de migranten die al Spaans spraken, of een andere Romaanse taal. Er was vaak sprake van 'kettingmigratie'. Mensen kwamen familiesleden of dorpsgenoten achterna die een aantal maanden of jaren eerder de overtocht hadden gemaakt. Eens in Argentinië organiseerden migranten zich in gemeenschappen volgens land en streek van herkomst en hielpen ze nadien de nieuwkomers.

Groeierende bevolking en verstedelijking

De overheid wilde het land bevolken en dat leek goed te lukken. In 1914 woonden er ongeveer 7,9 miljoen inwoners in Argentinië, 6 miljoen inwoners meer dan in 1869 bij de eerste nationale volkstelling. Het aandeel van buitenlanders bedroeg in 1914 ruim dertig procent van de totale bevolking. Dat maakte Argentinië in die tijd een van de landen met het hoogste aandeel van buitenlandse bewoners.

De immigratie en de stijgende bevolkingsgraad stimuleerden de verstedelijking. Veel migranten vestigden zich in steden als Buenos Aires, Rosario en Córdoba, waar mensen met verschillende culturele achter-

gronden samenleefden. Af en toe leidde dat tot spanningen, maar net zo vaak tot interessante culturele kruisbestuiving.

Tango in La Boca

De wijk La Boca is een kleurrijke havenwijk in het zuiden van Buenos Aires. Tijdens de eerste migratiegolf kwamen daar veel migranten aan. Zij woonden samen in *conventillos*, oude grote koloniale huizen die onderverdeeld werden om gemakkelijk aan de nieuwkomers te verhuren. In elke kamer woonde één gezin en ruimten zoals de keuken, wasplaats en toiletten werden gedeeld. Overbevolking, slechte hygiëne en weinig privacy maakten het samenleven soms moeilijk, maar toch ontstond er over verschillende culturen heen een gedeelde volkscultuur. Kinderen met verschillende achtergronden speelden en voetbalden samen. Er werden verhalen gedeeld, er werd muziek gemaakt en samen gefeest.

In wijken zoals La Boca ontstond, uit die smeltkroes van culturen, de tango. In de tangomuziek vinden we invloeden terug van Italiaanse melodieën, Spaanse gitaren, Duitse accordeonmuziek, maar ook van de Cubaanse habanera, de milonga uit ruraal Argentinië en de Afrikaanse candombe. Heimwee naar het thuisland klinkt door in de melancholische klanken. Ook de teksten zijn belangrijk en vaak al poëzie op zich. Ze zijn geschreven in een speciaal dialect, het Lunfardo, dat ontstond op plekken waar

migranten samenleefden en het Spaans zich met andere talen vermengde. De tango is een mooi voorbeeld van hoe culturele kruisbestuiving tot prachtige kunst kan leiden.

Tussenoorlogse migratie

In de periode van 1918 tot 1945 spreken we van de tussenoorlogse migratiegolf. De migratie verloopt dan trager, maar wel gestaag. Terwijl andere landen hun migratiewetten verstrengden, vervolgde Argentinië zijn open migratiebeleid. Ook in deze periode komt het merendeel van de immigranten uit Europa, waar de economische onzekerheid groeide en het opkomend fascisme aan terrein won.

Wie waren de migranten in die tussenoorlogse periode? Het gaat nog steeds om veel Italianen, maar daarnaast ook migranten uit Centraal- en Oost-Europa die het opkomende nazisme ontvluchtten. Na de Spaanse Burgeroorlog (1936-1939) vangt Argentinië ook duizenden bannelingen op. Het valt op dat de nieuwe stroom van migranten een ander profiel heeft. Terwijl de migranten voorheen vaak laaggeschoolde landarbeiders waren, gaat het in deze periode eerder over geschoolden die om politieke redenen migreren. Onder de nieuwkomers vinden we nu schrijvers, filosofen, docenten, artiesten ...

Argentinië floreert

De toestroom van geschoolde migranten heeft natuurlijk een effect op de ontwikkeling van Argentinië. Geschoolde migranten brengen (technische) kennis en professionele ervaring mee die de groei van sectoren als industrie, techniek, bouwkunde, architectuur en geneeskunde stimuleren. Ingenieurs en architecten uit Italië en Duitsland drukken hun stempel op het ontwerp van steden als Buenos Aires. Technische kennis draagt bij tot de verdere modernisering van de stedelijke infrastructuur.

Het werk van wetenschappers en docenten die hun kennis en expertise uit hun thuisland meebrengen, resulteert dan weer in de verbetering en groei van de onderwijskwaliteit, het wetenschappelijk onderzoek en de medische kennis. In de steden ontstaan literaire cafés, theaters, uitgeverijen en filmclubs die bijdragen tot een bruisend en bloeiend cultureel leven met vele Europese invloeden. Kortom, Argentinië floreert.

Naoorlogse migratie

Na de Tweede Wereldoorlog verloopt migratie wereldwijd weer op grotere schaal. Ook de situatie in Argentinië verandert in de naoorlogse periode (1945-1970). Vlak na de oorlog ontvangt het land veel economische vluchtelingen uit landen als Italië, Spanje, Duitsland, Polen en Rusland. Er

volgt ook een grote groep Joodse vluchtelingen. Opmerkelijk genoeg is Argentinië tegelijkertijd ook een populaire bestemming voor voormalige nazi's en collaborateurs die vluchtten om vervolging te ontlopen.

Het was voor die laatste groep niet moeilijk om een onderkomen in Argentinië te vinden, omdat ze er op een aantal invloedrijke sympathisanten konden rekenen. Tot die sympathisanten behoorde ook president Juan Domingo Perón die een grote interesse en bewondering voor Benito Mussolini, de Führer en het nazisme koesterde. Onder zijn presidentschap en toezicht organiseerde de Argentijnse delegatie voor immigratie in Europa de overtocht van vele Europeanen, onder hen ook een aantal voormalige nazi's zonder officiële papieren.

Eens in Argentinië onderhield de president met sommigen van hen zelfs persoonlijke contacten en vriendschappen. Onder anderen met Hans-Ulrich Rudel, die een belangrijke functie in de naziluchtmacht had vervuld. Rudel hielp zijn nieuwe vriend met de modernisering van de Argentijnse luchtmacht. Hij was daarnaast ook medeoprichter van een noodfonds om nieuwe vluchtelingen uit Duitsland te ondersteunen. De voormalige nazi's vormden een soort van netwerk, ze hielden bijeenkomsten en hielpen elkaar.

In de eerste helft van de twintigste eeuw drukten ingenieurs en architecten uit Italië en Duitsland hun stempel op het ontwerp van steden als Buenos Aires: hun technische kennis droeg bij tot de verdere modernisering van de stedelijke infrastructuur in Argentinië

Argentijnen kijken vaak terug naar hun migratieverleden, ze zijn fier op hun afkomst, maar veelal zijn ze nog trotser om Argentijn te zijn: over de migratieachtergronden heen bestaat er een sterke nationale identiteit en een groot eenheidsgevoel

Toevluchtsoord voor beruchte oorlogsmisdadigers

Het waren niet de minsten die naar Argentinië vluchtten. Een van hen was Josef Mengele, de beruchte kamparts die de gevangenen in het vernietigingskamp van Auschwitz als proefkonijnen voor zijn gruwelijke experimenten gebruikte. Mengele kon na de oorlog vluchten en kwam in 1949 in Buenos Aires aan onder de valse naam Helmut Gregor. Mengele werd een tijdlang dood gewaand, maar eind jaren vijftig ging het gerucht dat hij in Zuid-Amerika leefde. Hij voelde zich ondertussen zo veilig dat hij in Argentinië weer zijn oorspronkelijke naam was beginnen te gebruiken. In 1959 werd een arrestatiebevel uitgevaardigd door de rechtbank van Freiburg, maar Mengele vluchtte naar buurland Paraguay en kon ontsnappen.

Wie ook zijn weg naar Buenos Aires vond, was Adolf Eichmann, een van de hoofdverantwoordelijken voor de Holocaust, ook wel bekend onder zijn bijnaam 'de boekhouder van de dood'. Hij kwam in 1950 in Buenos Aires aan onder de naam Ricardo Klement. Bij aankomst werd hij geholpen om een nieuw leven op te starten. Hij vond een job als fabrieksleider en deed zijn best om met zijn familie zo onopvallend mogelijk te leven. Maar toch, in de late jaren vijftig komen Israëlsche en Joodse organisaties achter zijn verblijfplaats. Er was

weinig vertrouwen dat een officieel uitleveringsverzoek tot een arrestatie zou leiden. Daarom zette de Israëlsche geheime dienst Mossad in 1960 een operatie op. Geheim agenten ontvoerden Eichmann en brachten hem onder valse papieren naar Israël. Daar werd hij in 1961 berecht en ter dood veroordeeld.

De geschiedenis leeft door

Gelukkig zijn de oorlogsmisdadigers in Argentinië in de minderheid en wordt er tegenwoordig niet meer zo met het nazisme gedweept. Er zijn wel veel andere aspecten in het dagelijkse leven in Argentinië waaraan we merken dat de rijke migratiegeschiedenis verder leeft - of althans stukjes ervan. Als je in de prachtige stad Buenos Aires op wandel bent, voelen het stadsontwerp en de architectuur bijvoorbeeld heel Europees aan. Veel typisch Argentijnse gerechten zijn gebaseerd op oude recepten die de migranten naar hun nieuwe thuisland meebrachten. Denk maar aan verse pasta's volgens Italiaanse recepten, aan tortilla's, churros en empanada's uit de Spaanse keuken, shepherd's pie en lemon pie uit Groot-Brittannië, of typisch Duits gebak geserveerd in Patagonië.

Het gaat natuurlijk niet alleen over de recepten, maar ook om de tradities die nog steeds worden doorgegeven. Zo is

zondag in vele gezinnen een dag om met de hele familie door te brengen en wordt er op de 29ste van elke maand huisgemaakte *ñoquis* gegeten - gnocchi, een Italiaanse traditie. Vele Argentijnen maken rond 17 uur tijd voor de *merienda* - even pauze voor koffie, thee of maté met iets zoets, een gewoonte die van de Britse *tea time* afstamt. Uit Groot-Brittannië is ook de voetbalsport meegekomen, een sport die in Argentinië ondertussen zo belangrijk is geworden dat je het bijna een religie kan noemen. Verschillende gemeenschappen blijven ook trouw de feestdagen van hun voorouders vieren, vaak op exact dezelfde manier. Zo eet men met kerst in Argentinië ook gevulde kalkoen en andere winterse kost, worden er kerstmutsen als decoratie gebruikt en heeft de plastic kerstboom een laagje sneeuw. Ook al valt Kerstmis voor de Argentijnen in het midden van hun warme zomer.

Argentijnen kijken vaak terug naar hun migratieverleden. Toch is het land niet versnipperd of verdeeld. De Argentijnen zijn fier op hun afkomst, maar veelal zijn ze nog trotser om Argentijn te zijn. Over de migratieachtergronden heen bestaat er een sterke nationale identiteit en een groot eenheidsgevoel.

Vluchten voor het klimaat

Impact van klimaatverandering

© HM Shahidul Islam / Shutterstock.com

Het Zuid-Aziatische Bangladesh, dat wel vaker door tropische stormen en overstromingen wordt getroffen, zal door de klimaatverandering een hogere frequentie aan cyclonen en wateroverlast moeten trotseren

Terwijl de wereld zich op technologische vooruitgang zoals artificiële intelligentie en op geopolitieke spanningen richt, voltrekt zich een ingrijpende crisis: de stroom van mensen die hun thuis door klimaatverandering moeten verlaten, neemt toe. Die klimaatmigratie is een complex en urgent vraagstuk dat de komende decennia bepalend zal zijn voor mondiale stabiliteit, rechtvaardigheid en solidariteit.

Jérémy Celen

Binnen of buiten landsgrenzen

Migratie vindt voor het overgrote deel plaats binnen landsgrenzen. Mensen trekken van het platteland naar de stad, wat leidt tot overbevolking in de steden, druk op allerlei voorzieningen en zelfs sociale spanningen. In instabiele regio's kan dat in humanitaire crisissen uitmonden.

Wanneer binnenlandse oplossingen niet volstaan, zoeken mensen hun heil in andere landen. Dat stelt het internationale recht voor een uitdaging: klimaatvluchtelingen vallen niet onder de klassieke definitie van een vluchteling, waardoor hun bescherming onzeker is.

Conventie van Genève

De Conventie van Genève van 1951 of het Vluchtelingenverdrag van de Verenigde Naties definieert iemand als vluchteling wanneer die een internationale grens overging "uit gegronde vrees voor vervolging wegens ras, godsdienst, nationaliteit, het behoren tot een bepaalde sociale groep of politieke overtuiging".

Klimaatverandering werd dus niet in die definitie opgenomen. Uit cijfers van de Verenigde Naties (VN) blijkt nochtans dat er de afgelopen tien jaar 21,5 miljoen 'verplaatsingen' plaatsvonden als gevolg van weersomstandigheden. Dat zijn er dubbel zoveel als de verplaatsingen veroorzaakt door conflicten en geweld.

Impact van klimaatverandering

Klimaatverandering beïnvloedt migratie op directe en indirecte manieren. Extreme weersomstandigheden zoals overstromingen, droogtes, stormen en bosbranden vernietigen huizen, landbouwgrond en infrastructuur. Tegelijkertijd verergert klimaatverandering ook andere oorzaken van ontheemding zoals langdurige droogtes die tot verwoestijning leiden, watertekorten en voedselonzeekerheid. Langzame veranderingen zoals de stijging van de zeespiegel verzilten voorheen vruchtbare gebieden, wat ervoor zorgt dat de woonplaats stilaan onleefbaar wordt.

De VN verwijzen naar vier 'klimaat-hotspots' die een grote impact van de klimaatverandering ervaren. Het betreft de Sahel-regio, waar langdurige droogtes ertoe leiden dat gewelddadige bendes raids plegen en de toegang tot water en landbouwgrond onder

De eilandstaat Tuvalu in de Stille Oceaan is een van de eerste slachtoffers van de stijgende zeespiegel door het smelten van de poolkappen: de eilandengroep dreigt te verdwijnen, de helft van de bevolking vroeg al het Australische burgerschap aan

hoogspanning komt. Ook Bangladesh, dat traditioneel tropische stormen en overstromingen over zich heen krijgt, zal een hogere frequentie aan cyclonen en wateroverlast moeten trotseren. De zware moessonregens zorgen naast overstromingen ook voor aardverschuivingen, waardoor de Bengaalse huizen en vluchtelingennederzettingen van de Rohingya in gevaar komen. Dat zorgt voor ontheemding. In Somalië, dat erg afhankelijk is van veeteelt, profiteert de salafistische terreurorganisatie Al-Shabaab van de extreme weersomstandigheden die de voedselbevoorrading en politieke stabiliteit onder druk zetten. Al-Shabaab gebruikt het verlies van onder meer de weidegronden om mensen te rekruteren. Binnen Somalië alleen al zijn er bijna drie miljoen mensen op de vlucht. In landbouwland Jemen gebeurt iets gelijkaardigs, met Al Qaida, Houthis-rebellen en de soennitische regering die al tien jaar lang een bloedige burgeroorlog uitvechten.

Voor sommige gemeenschappen, zoals de eilandstaat Tuvalu in de Stille Oceaan met tienduizend inwoners, is migratie geen keuze maar een noodzaak. Het hele land dreigt te verdwijnen door de stijgende zeespiegel, wat vragen oproept over staatsburgerschap, cultuurbehoud en internationale verantwoordelijkheid. Australië laat via een bijzonder visumprogramma toe dat de inwoners van Tuvalu het Australische burgerschap kunnen aanvragen. De helft van de bevolking deed dat al. Elk jaar worden er 280 aanvragers uitgeloot die naar Australië mogen verhuizen.

Geen bewijs

Niet alle migratiespecialisten zijn overtuigd van de redenering dat klimaat een impact op migratie heeft. Socioloog Hein de Haas stelt bijvoorbeeld dat er geen wetenschappelijk bewijs voor klimaatmigratie bestaat. Hij meent dat er te snel een link met veranderende leefomstandigheden en het vluchten van mensen wordt gelegd.

Zo is klimaat volgens hem geen rechtstreekse motor van migratie, maar kan het natuurlijk wel conflicten zoals hierboven beschreven, aanjagen. De Haas verwijst daarbij naar de situatie dat migratie voornamelijk door de vraag naar goedkope arbeidskrachten wordt gedreven. Hij geeft dan ook aan dat de grootste slachtoffers van klimaatverandering in hun getroffen gebied zullen blijven en dat alleen degenen met kapitaal zullen vluchten. Hij pleit voor een meer genuanceerde visie op migratie en stelt dat de globale migratiestromen al decennia vrij stabiel zijn.

Behoeft aan solidariteit

De meest kwetsbare regio's en bevolkingsgroepen worden onevenredig hard getroffen door extreme weersomstandigheden. Experts zijn het niet per se eens over de rechtstreekse impact van klimaat op migratie, maar de gevolgen van extreme weersomstandigheden voor mens en natuur ogen alleszins bijzonder zwaar. De door de mens aangedreven klimaatverandering versterkt die fenomenen nog en zonder solidariteit vanuit de rijke landen zullen de humanitaire catastrofes drastisch toenemen.

Als de overheid geen grenzen kent Voor een eerlijk en humaan migratiebeleid

© Christopher Penier / Shutterstock.com

In een rechtsstaat zorgt de grondwet voor de bescherming van de fundamentele rechten en vrijheden van burgers: een democratie functioneert namelijk niet zonder dat burgers zeker zijn van hun vrijheid van meningsuiting, persvrijheid, gelijkheid onder de wet, enzovoort

Toen de regering-De Wever begin 2025 het strengste migratiebeleid binnen de grenzen van het recht aankondigde, leek dat een grote ommekeer van het vorige beleid. Onder Vivaldi aarzelde staatssecretaris Nicole de Moor (CD&V) niet om telkens over die grenzen te stappen voor electoraal gewin. Sinds 2021 is België meer dan tienduizend keer veroordeeld voor een gebrek aan opvang. Wat betekenen rechten als de overheid ze systematisch negeert?

Wouter Goemaere

Waken over mensenrechten

Migratie is vandaag een erg complex en beladen thema. In mei 2025 ondertekende premier Bart De Wever (N-VA) samen met acht andere Europese regeringsleiders een open brief waarin ze het Europees Hof voor de Rechten van de Mens op het matje roepen. Volgens hen zou het Hof te vaak uitwijzingen van criminele immigranten blokkeren. Een verontrustende uitspraak, want wie het Europees Hof onder druk zet, raakt aan de fundamenten van de rechtsstaat.

Het Hof is er niet om politieke agenda's uit te voeren, maar om te waken over de rechten van iedere mens - ook wanneer dat politiek ongemakkelijk is. Mensenrechten zijn geen obstakel voor veiligheid, maar net een waarborg dat de overheid haar macht niet misbruikt. Mensenrechten verplichten staten om mensen een eerlijk proces te geven en hen niet terug te sturen naar landen waar hun leven of vrijheid in gevaar is.

De rechtsstaat

In een liberale democratie vormt de rechtsstaat het fundament waarop het hele systeem rust. Het volk kiest vertegenwoordigers die wetten stemmen, de overheid voert ze uit en rechters controleren de naleving ervan. In een autocratie ligt die publieke macht bij één persoon of een kleine groep die naar eigen goeddunken handelt als *judge, jury and executioner*. Door de macht op te splitsen kan een tak die buiten zijn bevoegdheden treedt, teruggefloten worden.

De overheid zit aan de knoppen. Als uitvoerende macht commandeert zij het leger, de politie en het volledige ambtenarenapparaat dat de staat draaiende houdt. Maar daarmee zit zij niet aan de top van de piramide. De andere takken - de wetgevende en de rechterlijke macht - zijn niet ondergeschikt, maar doen dienst als *checks and balances*. Alles wat de overheid doet, moet gebaseerd zijn op een wet - het legaliteitsbeginsel. Dat garandeert dat het volk, via het parlement, uiteindelijk de grenzen bepaalt waarbinnen de regering haar macht uitoefent. En om te controleren dat burgers én overheid de wet

Sinds het aantreden van president Trump in de VS wordt migratie er benaderd als een instrument van macht en controle: het verhaal van Kilmar Abrego Garcia is daar een triest voorbeeld van

naleven, staat een korps aan onafhankelijke rechters klaar.

Als sluitstuk moet een grondwet de fundamentele rechten en vrijheden van burgers beschermen. Een democratie functioneert namelijk niet zonder dat burgers zeker zijn van hun vrijheid van meningsuiting, persvrijheid, gelijkheid onder de wet, enzovoort.

Maar wat gebeurt er als de *checks and balances* niet langer functioneren? Wanneer de uitvoerende macht zich niets van rechterlijke uitspraken aantrekt en het parlement zijn controlerende rol niet speelt? In België en Europa zien we al verontrustende signalen, maar in de Verenigde Staten is de balans intussen helemaal zoek. Sinds het aantreden van president Donald Trump wordt migratie niet langer benaderd als een juridisch en menselijk vraagstuk, maar als een instrument van macht en controle. Het verhaal van Kilmar Abrego Garcia toont wat er gebeurt als fundamentele rechten ondergeschikt worden gemaakt aan een onbegrensde migratiepolitiek.

Kilmar Abrego Garcia

In 2011 stuurde zijn familie de zestienjarige Kilmar Abrego Garcia naar de VS om te ontsnappen aan de klauwen van lokale bendes in El Salvador. Acht jaar later verkreeg hij van een Amerikaanse rechter een bijzonder beschermingsstatuut waardoor hij niet naar zijn thuisland teruggestuurd mocht worden. Daardoor kan hij legaal werken en wonen

© Christopher Penler / Shutterstock.com

in de Verenigde Staten. Hij trouwde met de Amerikaanse Jennifer Vasquez Sura en werd vader van een zoontje, naast twee kinderen uit haar vorige huwelijk.

Toen hij op 12 maart 2025 zijn zoontje bij zijn grootmoeder ging ophalen, werd hij opgepakt en op een deportatievlucht gezet naar het CECOT, een beruchte megagevangenis in El Salvador. Hij werd ervan beschuldigd lid van de bende MS-13 te zijn, maar kreeg niet de kans om zich te verdedigen. Zijn en vele anderen hun grondwettelijk recht op *habeas corpus*, het recht om zich tegen willekeurige arrestatie te verdedigen, werd door de president opzijgeschoven omdat het zijn deportatieagenda belemmerde.

Het Hooggerechtshof oordeelde op 10 april dat de overheid hem niet had mogen deporteren en er alles aan moest doen om zijn terugkeer te faciliteren. Trump antwoordde laconiek dat dat onmogelijk was, terwijl de president van El Salvador lachend naast hem zat. Ondertussen probeert Trumps administratie de publieke opinie ervan te overtuigen dat Abrego Garcia een gewelddadig, crimineel bendelid is en dat hij illegaal in de Verenigde Staten verbleef en zijn vrouw mishandelde. Onder stijgende druk van de publieke opinie, inclusief Jennifer Vasquez Sura, haalde Trump hem uiteindelijk terug naar de VS, waar hij berecht zal worden.

Zijn bestemming, het CECOT, maakt deel uit van een bewuste strategie. Omdat de

© Christopher Penler / Shutterstock.com

Een eerlijk en humaan migratiebeleid kan alleen bestaan in een sterke rechtsstaat; als politici rechterlijke uitspraken negeren of mensenrechten als een hindernis afspiegelen, dan komt niet alleen de bescherming van migranten in gevaar, maar staat ook de rechtsstaat op het spel

gevangenis buiten het grondgebied van de Verenigde Staten ligt, stelde de Amerikaanse overheid dat haar juridische verplichtingen daar niet gelden - een redenering die door mensenrechtenorganisaties en rechters fel wordt betwist. Sonia Sotomayor, rechter in het Hooggerechtshof, waarschuwde dat die logica de deur openzet voor een systeem waarin zelfs Amerikaanse burgers zonder proces gedeporteerd en opgesloten kunnen worden, buiten het bereik van de Amerikaanse rechtsmacht.

Ook de detentieomstandigheden vallen daardoor, zogezegd, buiten de verantwoordelijkheid van de Amerikaanse overheid. Ondanks de goede band tussen beide presidenten blijkt het onmogelijk om menselijke detentieomstandigheden te voorzien. Human Rights Watch meldt dat gevangenen in het CECOT geen contact met hun familie of een advocaat mogen hebben, niet naar buiten mogen, in te kleine cellen worden opgehokt, onvoldoende eten en medicijnen krijgen en vaak mishandeld of gefolterd worden.

Migratiebeleid zonder grenzen

Intussen schrijft de Amerikaanse overheid deportatiequota uit ten belope van drieduizend mensen per dag, ofwel meer dan een miljoen mensen per jaar. Trumps belofte om alleen criminelen uit te zetten, is allang niets meer dan een excuus om hele gemeenschappen te ontwrichten. Ook mensen zonder strafblad die al jaren in de

VS wonen, werken en belastingen betalen, worden opgepakt en gedeporteerd. Zijn terreurbewind dringt het aantal migranten aan de grens terug, maar de quota blijven. Daarom komen nu ook migranten met een geldig verblijfsrecht in het vizier.

Agenten van de Amerikaanse immigratiedienst ICE (Immigration and Customs Enforcement) schuwen daarbij de vuile tactieken niet. Ze voeren gemaskerde invallen uit op werkplaatsen of vermommen zich om mensen in de val te lokken en op te pakken. Zo doen zij zich voor als politieagenten die een paar vragen willen stellen, als werkgevers die een job aanbieden of als gelovigen die over de Bijbel komen praten. Ze sturen valse uitnodigingen naar mensen in een lopende migratieprocedure voor een gesprek over hun verblijfsstatus, om hen dan aan het immigratiebureau te arresteren. Zelfs wie zich aan alle regels houdt, kan alsnog opgepakt worden.

De rechterlijke macht slaagt er niet in om Trumps uitwassen aan banden te leggen. Zo deinst de overheid er niet voor terug om immigratierechters te ontslaan als ze niet streng genoeg zijn. Via het Hooggerechtshof heeft Trump bovendien bekomen dat een injunctie, een rechterlijk bevel om een onwettige praktijk tijdelijk stop te zetten, geen nationale geldigheid meer heeft. Onwettige besluiten en praktijken moeten nu staat per staat worden aangevochten tot het Hooggerechtshof een (nationaal gel-

dend) vonnis bereikt. Door de chaos en de snelheid waarmee de administratie te werk gaat, zal zo'n besluit voor veel mensen te laat komen.

Ook de wetgevende macht zal Trump niet snel een halt toeroepen. Het Congres keurt de budgetten goed en neemt wetten aan waar de president zich aan moet houden. Maar Trump regeert vooral met presidentiële decreten, terwijl de Republikeinse meerderheid het machtsmisbruik laat begaan. De *diehards* juichen zijn 'doortastendheid' toe, zijn tegenstanders houden zich koest uit vrees voor politieke vergelding. Als lid van het Congres kunnen Democraten zich nog beroepen op hun recht om ICE-detentiecentra te bezoeken. Maar ook daar werpt de overheid onwettige barrières op om iedere controle te vermijden.

Een eerlijk en humaan migratiebeleid kan alleen bestaan in een sterke rechtsstaat. Die zorgt ervoor dat iedereen - ook migranten - beschermd wordt door de wet en dat ook de overheid zich aan de regels houdt. Als politici rechterlijke uitspraken negeren of mensenrechten als een hindernis afspiegelen, dan komt dat evenwicht in gevaar. In zo'n klimaat dreigt niet alleen de bescherming van migranten te verdwijnen, maar staat ook de rechtsstaat op het spel.

Djapo

Djapo vzw zet in op onderwijs dat kinderen en jongeren de vermogens laat ontwikkelen om actief en weerbaar met de maatschappelijke complexiteit om te gaan. De Leuvense vereniging biedt verschillende boeiende lespakketten rond migratie aan, zowel voor het basis- als het secundair onderwijs.

Meer informatie op: www.djapo.be/themas/migratie

Bert Goossens en Christophe Van Waerebeke

Stel je voor

Het is midden in de nacht. Je hoort onrust buiten - chaos, sirenes, schreeuwen. Je krijgt te horen dat je moet vluchten. Nu. Geen tijd om afscheid te nemen, geen tijd om lang na te denken.

Je mag één rugzak meenemen. Wat neem je mee? Wat is écht essentieel? Wat laat je achter? En wat doet dat met je?

Voor miljoenen mensen wereldwijd is dit geen denkbeeldige situatie, maar realiteit. Ze laten hun huis, familie, werk en toekomst achter - op zoek naar veiligheid en waardigheid.

Diaspora

Een diaspora is een gemeenschap van mensen die hun land of regio van herkomst hebben verlaten en elders in de wereld wonen, vaak met behoud van de culturele banden met hun thuisland.

In België vormen de Nederlanders, Fransen en Duitsers de grootste diaspora-groepen. Samen maken ze deel uit van het derde van de migrantenpopulatie dat afkomstig is uit andere Europese landen, vooral uit onze buurlanden.

Nog eens een derde van de migranten in België komt uit Afrika, waarbij die uit Marokko de grootste groep vormen.

Gezegd

“Ze zullen komen. De keuze die we hebben, is hoe goed en humaan we hun komst aanpakken.” - António Guterres, secretaris-generaal van de Verenigde Naties.

“Na alle dood waarmee we in Syrië werden geconfronteerd, besef je als persoon die zijn land verlaat om te overleven en die erin slaagt om de grens over te steken en een veilige plek te bereiken, dat mens-zijn en leven het waardevolste is dat je ooit hebt gehad.” - Khaled, migrant uit Syrië, in *Migratie, gelijkheid & racisme*, VUBPRESS, 2021.

“Migratie is een uitdrukking van het menselijke streven naar waardigheid, veiligheid en een betere toekomst. Het maakt deel uit van het sociale weefsel, onderdeel van onze samenstelling als een menselijk gezin.” - Ban Ki-moon, voormalige secretaris-generaal van de Verenigde Naties.

Emigratie

In onze vaderlandse geschiedenis emigreerden ettelijke duizenden landgenoten - van in de zeventiende tot in de voorbije eeuw. Weet je ook waarheen en om welke reden?

In de zeventiende eeuw: van Antwerpen naar Nederland, wegens de godsdienstoorlogen.

In de negentiende eeuw: seizoensarbeiders naar Frankrijk, door de armoede in Vlaanderen; ook pendelarbeid werd mogelijk dankzij de stoomtrein.

Begin twintigste eeuw: naar Noord-Amerika en Canada, om economische redenen, mogelijk door de stoomboot.

In de twintigste eeuw: naar Congo, om de toenmalige Belgische kolonie te organiseren, er waren ‘interessante’ leidinggevende jobs.

Meer informatie in *Wereldburgers. De geschiedenis van onze migraties*, pedagogisch dossier van Myria, het federaal migratiecentrum, te vinden op: www.myria.be

VUBorkest

o.l.v. Jurgen Wayenberg

Goudagio

30 jaar symfonisch
onder leiding van Jurgen

Woord: Yoeri Lewijze / Ingrid Vanruten

Ouverture uit De Toverfluit | Mozart

The Winds of Poseidon | Smith

Danzon No. 2 | Márquez

Tom & Jerry Blue Cat Blues | Bradley

Clapping Music | Reich

Philadelphia Overture | Brossé

How to Train Your Dragon | Powell

Enigma Variations Nimrod | Elgar

Libertadores | Navarro

Bezoek voor info en tickets (vanaf oktober):

vuborkest.vub.be

concerten@vub.be

Tickets € 20 / € 15 (enkel voor studenten)

TURNHOUT - zaterdag 15 nov - 20u15
De Warande, Warandestraat 42

BRUSSEL - zondag 23 nov - 15u
AULA VUB Etterbeek, Pleinlaan toegang 13

AALST - zondag 30 nov - 15u
CC De Werf, Molenstraat 51

BREDENE - zaterdag 6 dec - 20u
Eventcentrum Staf Versluys, Kapelstraat 76

GENK - zondag 14 dec - 15u
C-Mine, Wilde Kastanjelaan 11

Met de steun en/of de medewerking van deMens.nu en haar lidorganisaties met in het bijzonder Oudstudentenbond VUB, Vermeylenfonds, Willemsfonds, Humanistisch Verbond, Mensen & Wetenschap Aalst, huisvandeMens Turnhout. Verder VLC's en VOC's, huisvandeMens, Instellingen Morele Dienstverlening, Vrijzinnig Brussel, Vrijzinnig West-Vlaanderen, VC De Fakkel, Genkse Humanisten, Vrijzinnig Limburg, Erasmushogeschool Brussel, UZBrussel, Dienst Cultuur VUB, Vriendenkring Personeel VUB.EhB.UZBrussel.

VRIJE
UNIVERSITEIT
BRUSSEL

Doe een gift en garandeer het voortbestaan
van VUBorkest! Op rekeningnr. VUB
BE51 0013 6779 3562
met als mededeling
'GIFT37'